

ברית חיים ושלוש

לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום: והיתה לו ולזרעו אחריו ברית קהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל: (במדבר כה יב-ג).¹

בריתי היתה אתו החיים והשלוש ואתנם לו מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא: (מלאכי ב ה).²

ספר המנהיג הלכות סוכה עמוד תכב – חיבור עם פרשת בלק

וטעם שאין מפסיקים בהן,³ מפורש בירושלמי ובמסכת סופרים: "מוסר יי בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו" - אל תעשם קוצין קוצין, שאין מפסיקים בקללות. שאינו בדין שיהיו בני מתקללים ואני מתברך. אב"ן הירחי.⁴ מכאן לקורא בתורה שצריך לפסוק בדבר טוב ולסיים בדבר טוב.⁵ ומכאן סמך למנהג רוב ספרד וצרפת ופרובינציה בסוף פרשת בלק שקורין בפנחס עד ברית שלום לסיים בדבר טוב.⁶

רמב"ן במדבר פרק כה פסוקים יא-ג – פנחס זכה בברית כהונה ושלוש

הודיע הקב"ה למשה שישלם שכר טוב לפנחס על קנאתו אשר קנא לאלהיו, ועל הצדקה שעשה עם ישראל לכפר עליהם, ולא מתו כולם במגפה. וצוהו שיודיע לישראל שהוא כהן לעולם, וזה טעם "לכן אמור" - שיגיד זה בישראל. ולא אמר הכתוב: "והיתה לו ולזרעו אחריו כהונת עולם" כמו שאמר (שמות כה יג) באהרן, אבל אמר "ברית כהונת עולם" ואמר "את בריתי שלום" שיתן לו ברית עם השלוש, דבק בו. ובאהרן נאמר "לכבוד ולתפארת" (שמות כה ב), ולכך אמר אשר קנא לאלהיו - והמשכיל יבין.⁷

¹ ברית שלום זו, שהיא גם ברית כהונת עולם, נתונה בין שני פסוקים המזכירים את קנאתו או קנאותו של פנחס. לפניה: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הפכהו השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי" ולאחריה: "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית קהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל". עוד לפני הדרשות, המקרא עצמו מרמז שהשלוש הוא המשלים, או אולי הנגדי והמרכז של הקנאה והקנאות. ראו תרגום יונתן שאמירה זו הייתה בשבועה.

² המשותף לשני פסוקים אלה, משני קצותיה של תקופת המקרא (מלאכי הוא אחרון הנביאים), הוא ברית השלוש; אלא שמלאכי מוסיף גם ברית חיים ולפיכך יש מדרשים המחברים פסוקים אלה ויש הדורשים אותם בנפרד. בשניהם מדובר על הנהלים, בפרשתנו זה פנחס נכד אהרון, ובמלאכי ככתוב שם בראש פרק ב: "ועתה אליכם המצנה הזאת הפהנים". והוא מסיים שם עוד בתיאור הכהן ההולך בדרך ה': "תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלוש ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון: כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא". (ראו דברינו [שפתי כהן ישמרו דעת](#) בפרשת תצוה). אגב, פסוקים אלה מתחילת פרק ב במלאכי הם הסיום של הפטרת תולדות (המתחילה בפרק א שם). פרשת תולדות היא קו הזינוק לריב האחים והאומות הגדול ביותר המלווה את עם ישראל לדורותיו, מאבק יעקב בעשו בגלגוליו לאורך הדורות. הסיבה לבחירת הפטרה זו הם הפסוקים בפרק א שם: " ... הלוא אִח עָשׂו לַיַּעֲקֹב נָאָם ה' וְאַהֲבָ אֶת יַעֲקֹב: וְאֶת עֵשׂו שָׂנְאֵתִי וְכו' ". ואולי סוף הפטרה המדברת על ברית חיים ושלוש, גם היא רלוונטית לבחירה בהפטרה זו.

³ בתוכחה של פרשת בחוקותי ושל פרשת כי תבוא וקוראים אותם ברצף. ראו מסכת מגילה פרק ג משנה ו: " ... ברכות וקללות אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן ...".

⁴ אב"ן הירחי הוא [אברהם בן נתן הירחי](#) 1155-1215 – צרפת/ספרד (לא לבלבל עם [ראב"ן מבעלי התוספות](#)) הוא מחבר ספר המנהיג. רישום שמו בתוך ההלכה טעון בירור. מן הסתם זו הוספה של תלמיד או מעתיק לומר עד כאן או שמה מכאן דברי אב"ן הירחי שהעתקתי ומכאן ואילך או לעיל - דבריי. אבל רישום השם כאן הוא ממש באמצע הדרשה וטעון בירור בכתבי היד השונים.

⁵ ראו המקור בירושלמי מגילה פרק ג הלכה ז שדן במשנה שהבאנו בהערה 3 לעיל: "זה שהוא עומד לקרות בתורה צריך שיהא פותח בדבר טוב וחותם בדבר טוב".

⁶ מנהג יפה היה להם בפרובנס, צרפת ורוב ספרד, למשוך את הקריאה בפרשת בלק שלושה פסוקים לתוך פרשת פנחס על מנת לסיים במילה שלום, ולא לסיים בפסוק הקשה החותם את פרשת בלק: "ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלה", לקיים דברי הירושלמי הנ"ל. ומן הסתם בפרשת פנחס חוזרים וקוראים שלושה פסוקים אלה בראש הפרשה כמנהגנו. ועל ברית שלום זו, אולי כמשקל נגד לקנאות פנחס (ראו דברינו [קנאות פנחס מול קנאות אליהו](#) בפרשה זו, בפרט הירושלמי שם שבקשו לנדוד את פנחס), נרצה לדרוש הפעם, תוך שילוב הפסוק מספר מלאכי, כאמור.

⁷ רבים ממפרשי רמב"ן ואחרים התקשו בדברים אלה, ראו כל ההערות בפירוש תורת חיים ובפירוש רמב"ן בהוצאת מוסד הרב קוק. ולמרות שאין אנו בבחינת 'משכיל', נראה לנו לפרש את דבריו אלה עפ"י מדרש רבה כא א: "בדין הוא שיטול שכרו" וכן עפ"י הגמרא בזבחים קא ע"ב: "לא נתכהו פינחס עד שהרגו לזמרי". כהונתו של אהרון הייתה אולי מכובדת יותר, "לכבוד ולתפארת" (ראו דברינו [הבגדים המכבדים את האדם](#) בפרשת תצוה), אבל הוא "הוצנח לה מלמעלה", בלשון ימינו. אהרון היה אהוב על בני ישראל, היה עמם בשעבוד מצרים, אבל אל הכהונה הוא לא בא ממקום של ברית וקנאות לה', אדרבא, ממקום של חטא עשיית העגל. ראו כל המדרשים איך אהרון הזדעזע בשעת משיחתו (במדבר רבה יח ט) ואיך נבעת מפני עגל בן הבקר לחטאת של חניכתו שהזכיר לו את עגל הזהב (תנחומא פרשת שמיני) – דברים שהבאנו בדברינו [פיו של שטן](#) וכן [כפרת אהרון וכפרת העם](#) בפרשת שמיני. אבל פנחס בא ממקום של עשייה, של קנאות לה', של מעשה שעצר את המגפה בעם ישראל. פנחס זכה ככהונה "בדין". כהונתו של אהרון היא "לכבוד ולתפארת", היא אפילו "כהונת עולם", אבל איננה ברית, לא "ברית כהונת עולם", ודאי לא ברית שלום. האם זכינו להשכיל את בן נחמן?

מסכת סנהדרין דף פב עמוד ב – ייחוס, כפרה ושלו

התחילו השבטים מבזים אותו: ראיתם בן פוטי זה שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל! בא הכתוב וייחוסו: "פנחס בן אלעזר בן אהרון הכהן".⁸
אמר לו הקב"ה למשה: הקדם לו שלום, שנאמר: "לכן אמור: הנני נותן לו את בריתי שלום". וראויה כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם.⁹

פירוש תורה תמימה פרק כה הערה כד – כפרת פנחס גדולה מכפרת משה

למה זה זכה פנחס לתשלום גמול המבואר בזה יותר ממשה רבינו שמצינו בו כמה פעמים שְׁשָׁפַךְ חמת ה' מעל ישראל כמו בעגל ומרגלים? ... כי משה השיב חמת ה' רק לזמן, אבל עדיין נשאר כביכול בלבו של הקב"ה טינא על ישראל, כמו שכתוב במעשה העגל: "וביום פקדי ופקדתי", וכן במעשה מרגלים אמר: "וואולם חי אני אם יראו האנשים האלה וגו'". ושלוס כזה אי אפשר לקרוא שלום מוחלט. אבל הַשְׁבֵּת החימה של פנחס היתה השבה שלמה ומוחלטת, ולכן זכה פנחס למה שזכה ... דלשון ברית מורה על נצחית כמו שכתוב במנחות כ"א א' וכמש"כ בסמוך: "ברית כהונת עולם".¹⁰

מסכת זבחים דף קא עמוד ב – מהרג וקנאות להשכנת שלום

א"ר חנינא: לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, דכתיב: "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם" (במדבר כה יג).¹¹ רב אשי אמר: עד ששם שלום בין השבטים, שנאמר: "וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן וַיִּנְשָׂאֵי הַעֲדָה וַיִּרְאֵי אֶלְפִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אֶתּוֹ אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גַד וּבְנֵי מְנַשֶּׁה וַיִּטַּב בְּעֵינֵיהֶם" (יהושע כב ל).¹²

במדבר רבה פרשה כא סימן ג

לכך אמר הנני נותן לו את בריתי שלום שעדיין הוא קיים. וכן הוא אומר: "בריתי היתה אתו החיים והשלום ואתנם לו מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא" (מלאכי ב ה).¹³

⁸ ראו רש"י בתחילת הפרשה שפוחת במדרש זה. אלעזר, אביו של פנחס לקח אשה מבנות יתרו ("בנות פוטיאל" שמות ו כה) – אלעזר היה לפיכך גם אחיין וגם גיס של משה – ואם כך, מיהו פנחס שמו מדינית שיטול את השם? במדרשים אחרים מתואר איך רפו ידיו של משה עצמו כשזמרי טוען בפניו על המדינית שלקח: "זו מותרת או אסורה ואם תאמר אסורה, מי התיר לך לקחת מדינית?" (שמות רבה לג ה ואחרים). והנה, לפנחס יש לכאורה בעיה דומה, אולי אפילו קשה יותר, הוא בן של מדינית! האם כל זה קשור לנושא מכפרת, האם ברית השלום באה להסדיר ולהשקיט גם עניין זה?

⁹ ענין הקדמת השלום נשמעת כמו אדם שמקדם את פני חברו לשלום, שהוא דרך כבוד. ראו כל המדרשים בשבח מי שמקדים שלום לחברו, כגון במסכת דרך ארץ פרק שלום הלכה כ: "ומי שהוא אוהב שלום ורודף שלום, ומקדים שלום ומשיב שלום, הקב"ה מורישו העולם הזה והעולם הבא". וכאן הקב"ה מכבד את פנחס ומקדים לתת לו שלום, כלשון רש"י בפתח פרשתנו. "כאדם המחזיק טובה וחנות (מלשון חן) למי שעושה עמו טובה, אף כאן פירש לו הקב"ה שלומותיו". אבל ייתכן שהקדמת שלום זו היא מעבר לנימוסין ודרך ארץ ובאה גם בתגובה על הלשונות הרעים שבני ישראל אמרו על פנחס; ולפיכך שתי הדרשות קשורות זו בזו. התשובה ללשונות הרעים איננה רק ייחוס, אלא ברית שלום. ולגבי הכפרה שתהא מכפרת לעולם, נראה שהכוונה היא שהכהונה שהיא מכפרת, תהיה לזרע פנחס לעולם, שכל בתי הכהונה שיעמדו בדורות ישראל, יבואו ממנו.

¹⁰ כוונתו לגמרא מנחות כ ע"א הקושרת את ברית המלח של הקרבנות עם ברית הכהונה שבשתייהן נאמר "לעולם". במדבר יח יט: " ... בְּרִית מִלַּח עוֹלָם הוּא לַפְּנֵי ה' ", ובפרשתנו: "בְּרִית קְהֵנֹת עוֹלָם". ראו דברינו [ברית מלח](#) בפרשת קרח. כפרותיו של פנחס, אומר בעל תורה תמימה, אינן מושוות רק עם כפרותיו של אהרון אביו (שהוא עצמו [היה זקוק לכפרה](#)), אלא גם עם אלה של משה דודו. כפרותיו של משה היו זמניות וחלקיות ואילו כפרת פנחס היא שלימה וניצחית. אולי גם זה חלק מעליית הדור הצעיר המחליף את דור המנהיגים של יציאת מצרים, על סיפה של הכניסה לארץ. ראו דברינו [חילופי דורות ומשמרות](#) בפרשה זו.

¹¹ להסבר שיטת ר' חנינא ראו רש"י בפרשתנו: "ברית כהונת עולם - שאע"פ שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא נתנה אלא לאהרן ולבניו, שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחחן. אבל פנחס שנולד קודם לכן ולא נמשח, לא בא לכלל כהונה עד כאן. וכן שנינו בזבחים (קא ב): "לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי".

¹² שיטת רב אשי מקשרת אותנו לפרשת המלחמה שכמעט אירעה בין בני גד ובני ראובן שהקימו גלעד מזבח גדול על הירדן, בספר יהושע פרק כב. פנחס, אשר נשלח אליהם בראש משלחת של עשרה נשיאי ישראל, שומע את הסברם שהמזבח נעשה רק כסמל ולא להעלות עליו עולת זבחים: "לא לעולה ולא לזבח כי עד הוא בְּיַנִּינוּ וּבְיַנִּיכֶם". פנחס מקבל הסבר זה ובכך נמנעת מלחמת אחים. רב אשי מדקדק שבכל המקומות שבהם מוזכר פנחס עד כה הוא תמיד מיוחס לאביו או גם לסבו ואינו נקרא כהן בעצמו, רק הם מכונים כהנים. ופה, לראשונה, "פנחס כהן" ובלי שום ייחוס, רק בזכות עצמו! השוו עם המדרש הקודם. נראה שבכך נותן רב אשי גם פירוש מהפכני ומעניין ל"בריתי שלום" של פרשתנו, לאמר, פנחס הקנאי יהיה מעתה איש של שלום, שהשלום ולא הקנאות היא בריתו. אלא שברית זו היא פיקדון בידי עד אשר יעשה מעשה של שלום ורק אז תחול ההבטחה "והייתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם" למפרע ובמלואה. כך לפחות עפ"י המקרא והגמרא בזבחים. אבל בדרשות אחרות המשיכו חז"ל את קנאותו של פנחס הן לפרשת בת יפתח והן לקנאות אליהו, כפי שנראה להלן.

¹³ מצירוף נבואת מלאכי ופרשתנו, שני הפסוקים שהבאנו בראש דברינו המשלבים את ברית החיים והשלום, מוצאים מדרשים רבים את האסמכתא לרעיון שפנחס האריך ימים הרבה מאד, לא רק עד ימי יפתח - ראו דברינו [בת יפתח בפרשת בחוקות](#) - אלא עד ימי אליהו. פנחס הוא אליהו, ראו דברינו [קנאות פנחס מול קנאות אליהו](#) בפרשה זו. במקרא, נזכר פנחס פעם אחרונה בסוף ספר שופטים, במעשה פילגש בגבעה שלדעת פרשנים וחז"ל אירע בתחילת תקופת השופטים, לאחר מות יהושע (ראו פרק המבוא בפירוש דעת מקרא לספר שופטים, יהודה אליצור). אבל כל זה אין מפרש למדרשים לצרף את פנחס לקדמוני ספר בראשית

ויקרא רבה סוף פרשה לז - מלחמת הכבוד עם יפתח

... ולא היה יכול להתיר את נדרו ולילך אצל פנחס? אלא אמר יפתח: אני מלך ואלך אצל פנחס? ופנחס אמר: אני כהן גדול ואלך אצל עם הארץ זה? בין זה לזה נספתה אותה עלובה. המשל אומר: בין המיילדת לילודת הלך בן הדוויה. ושניהם נתחייבו בדמיה: פנחס נסתלקה ממנו רוח הקודש ... יפתח נישול אבר אבר ונקבר ...¹⁴

ספרי במדבר פיסקא קלא - כהני בית ראשון ושני

"לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום", מלמד שעמדו ממנו בבנין ראשון שמונה עשר כהנים גדולים.¹⁵ אבל בבנין אחרון עמדו ממנו שמונים כהנים. ובשביל שהיו שוכרין אותה בדמים, התחילו שנותיהם מתקצרות. מעשה באחד ששלח ביד בנו שתי מדות של כסף מלאות כסף ומחוקיהם כסף. שוב מעשה באחד ששלח ביד בנו שתי מדות של זהב מלאות זהב ומחוקיהם זהב. אמרו: כִּפָּה סייח את המנורה.¹⁶

מסכת דרך ארץ פרק שלום הלכה י - ברכת כהנים

אמר ר' יהושע: גדול הוא השלום, שברית כהנים נכרתה בשלום, שנאמר: "הנני נתן לו את בריתי שלום".¹⁷

ספרא שמיני פרשה א - מתן הייחוס לאהרון

ומנין שאהרן רודף שלום בישראל? שנאמר: "ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל" (במדבר כ כט), ובמשה הוא אומר: "ויבכו בני ישראל את משה" (דברים לד ז). ומפני מה בכו את אהרן שלשים כל בית ישראל ומשה לא בכו אלא בני ישראל ולא כל בית ישראל? שאהרן לא אמר לאיש ולא לאשה:

שהאריכו לחיות מאות שנים. אלא שהחיבור הן עם ספר שופטים והן עם נבואת מלאכי בתחילת בית שני, "לא עושה טוב" עם פנחס והכהנים, כפי שנראה.

¹⁴ כבר הארכנו לדון בדרשה זו בדברינו [בת יפתח בפרשת בחוקותי](#) וכאן רק נזכיר בקצרה את טענה הקשה כנגד פנחס (וגם כנגד יפתח) שבשל משחקי כבוד ביניהם לא נמצא פתרון לנדרו של יפתח, שופטים יא לא: "וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדִּלְתֵי בֵּיתִי לַקְּרָאֲתֵי בְּשִׁבְיֵי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה לָהּ וְהָעֲלִיתָהּ עוֹלָה" ויצאה בתו לקראתו. לעומת הדרשה לעיל שנראית מאוזנת, ראו הביקורת הקשה על פנחס בירושלמי יומא א א: "לְפָנִים ה' עֲמוֹ (דברי הימים א ט כ) - בימי זימרי מיחה, בימי פילגש בגבעה לא מיחה". כך גם בילקוט שמעוני שופטים רמז סח, הדין במעשה פילגש בגבעה, אך מתייחס לאירועים אחרים שבספר שופטים: "... הוא לא מיחה בבני אפרים (שבאו לריב עם יפתח) והוא לא התיר את נדרו ליפתח ... אחר ששם זה נפשו בכפו ובא להציל את ישראל מבני עמון ומואב וכו'". ושם גם הביקורת הקשה על פנחס והסנהדרין: "... אותם שנים ושבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו? היה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עמהם שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם ויגביהו בגדיהם למעלה מארכובותיהם ויחזרו בכל עירותיהם של ישראל ... וילמדו אותם דרך ארץ ... עד שיתשבבו ישראל בארצם וכו'". מה אירע לברית החיים והשלום? האם לא יצא שכר המדרשים שהאריכו את ימי פנחס בהפסד?

¹⁵ ראו רשימת שושלת פנחס בשמותם לאורך בית ראשון בדברי הימים א פרק ה פסוקים ל-מא: אבישוע, בוקי, עוזי, זרחיה, מריות, אמריה, אחיטוב, צדוק, אחימעץ, עזריה, יוחנן וכו'. ושם ספרנו עשרים כהנים (גדולים, כצ"ל).

¹⁶ היינו שזה ששלח זהב ניצח את זה ששלח כסף. (ראו גם הביטוי: אתא חמרא ובטש לשרגא, שבת קטז ע"ב). ראו מדרש זה בהרחבה בויקרא רבה כא ט (מיוסד על ירושלמי יומא פרק א הלכה א), על אהרון: "בזאת יבא אהרן אל הקדש ... הכתוב מבשרו שהוא חי ארבע מאות ועשר שנים. וכי עלה על דעתך שאהרן חי ארבע מאות ועשר שנים? אלא מקדש ראשון ע"י שמשו בו באמונה שמשו בו "ח כהנים, הוא ובנו ובן בנו. מקדש שני, על שהיו נוטלין אותה בדמים, ו"א שהיו הורגין זה את זה בכשפים, שמשו שמונים כהנים ... ויש אומרים: שמונים וארבעה. ומהם שימש שמעון הצדיק ארבעים שנה. כיון שחזרו להיות משכירין אותו בדמים, היו שנותיהן מתקצרות. מעשה באחד ששלח ביד בנו שתי מדות של כסף מלאות כסף וכו'". הרי שברית השלום של פנחס, לא החזיקה אלא עד סוף בית ראשון. בבית שני הולכת הכהונה ומתדרדרת ואת מקומה הולכים ותופסים החכמים אשר יורשים הן את הנביאים והן את הכהנים, ונבואת מלאכי לא מתקיימת. ראו שם בתחילת פרק ב שהבטחה לברית חיים ושלום היא על תנאי ברור.

¹⁷ נחזור לברית השלום ושביחו. ברית השלום כאן היא [ברכת כהנים](#) שמסתיימת ("נכרתה") במילה שלום. הברכה וההבטחה היא לעם ישראל כולו, אבל רק מי שבריתו שלום, יכול לברך את הזולת בשלום. עוד על שבחי השלום, ראו במדבר רבה בראש פרשתנו: "גדול השלום שנתן לפנחס שאין העולם מתנהג אלא בשלום והתורה כולה שלום, שנאמר: דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. ואם בא אדם מן הדרך שואלין לו שלום, וכן שחרית שואלין לו שלום, ובאמש כך שואלין בשלום. שמע ישראל חותמין פורס סוכת שלום על עמו. התפילה חותמין בשלום, בברכת כהנים חותמין בשלום, אמר ר' שמעון בן חלפתא: אין כלי מחזיק ברכה אלא שלום שנאמר (תהלים כט): ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום". ראו דברינו [מפני דרכי שלום](#) בפרשה זו וכן [וקראת לשלום](#) בפרשת שופטים, שהיא הקדמת שלום במובנה הפשוט ביותר. וצריך לזכור ששלום הוא גם אחד משמותיו של הקב"ה (את זאת לומדים מגדעון, שופטים ו, כד, משנת רבי אליעזר פרשה ד)

סְרַחֲתָּ. אבל משה, מפני שהוכיחם, נאמר בו: "ויבכו בני ישראל את משה". וכן הכתוב מפורש על ידי אהרן בקבלה¹⁸: "בריתי היתה אתו החיים והשלום", שהיה רודף שלום בישראל.¹⁹

מסכת קידושין דף 10 עמוד ב – שלום שלם

בעל מוס דעבודתו פסולה מנלן? אמר רב יהודה אמר שמואל, דאמר קרא: "לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום" - כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. והא שלום כתיב!²⁰ אמר רב נחמן: וי"ו דשלום קטיעה היא.²¹

ויקרא רבה פרשה ג סימן ו – בין כשרים בין פסולים

ר' חנניה בן ר' אחא הלך למקום אחד, מצא פסוק זה ראש הסדר: "וְהִנְתַּרְתָּ מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים מְאֹד ה' (ויקרא ב ג). מה פתח עליו? "מִמֵּתִים יָדָה ה' מִמֵּתִים מִחֲלָד חֲלָקִים בְּחַיִּים וּצְפוּנָה תִּמְלֵא בְטָנָם וְשִׁבְעוּ בָנִים וְהִנְיָחוּ יְתָרָם לְעוֹלָלֵיהֶם" (תהלים יז יד)²² "ישבעו בנים" – "כל זכר בבני אהרן יאכלנה"; "והניחו יתרים לעולליהם" – "והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו". אהרן זָכָה לבנים, בין כשרים בין פסולים. וכן הוא אומר: "בריתי היתה אתו החיים והשלום" - שהיה רודף שלום בישראל.²³

תולדות יצחק במדבר פרק כה - 24

ואחשוב עוד שהטעם שנתן לו שלום, לפי ששמעון ולוי היו אחים זה לזה יותר משאר האחים, שנאמר: "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו" (בראשית לד כה), ואמר: "שמעון ולוי אחים" (בראשית מט

¹⁸ דברי הנביאים מכונים בלשון חז"ל קבלה. ראו למשל הכלל בגמרא נדה כג ע"א בניסיון ללמוד דיני נפלים מפסוק בספר עמוס: "דנין דברי תורה מדברי תורה, ואין דנין דברי תורה מדברי קבלה". וכן הוא בגמרא חגיגה י ע"ב שמנסה ללמוד הלכות חגיגה שוב מספר עמוס, אך מסכמת: "דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן". ולכן הלכות חגיגה כמו הלכות שבת ומעילות הם "הררים התלויים בשערה". וראו עוד בירושלמי יבמות פרק ב הלכה ו: "מן הקבלה את מלקיני?". ואף בפירוש אבן עזרא לספר עמוס פרק א פסוק א מצאנו שקבלה הם דברי נביאים, למרות שבד"כ אצל פרשני המקרא, ובמקרים לא מעטים גם אצל חז"ל, קבלה היא מסורת שנמסרה בע"פ מדור לדור ולא דווקא דברי הנביאים.

¹⁹ והוא ממשיך שם ודורש את המשך הפסוקים במלאכי: "ואתנם לו מורא ויראיני - שקיבל עליו כל דברי התורה באימה וברתת ובזיע ... תורת אמת היתה בפיהו - שלא טימא את הטהור ולא טיהר את הטמא ... רבים השיב מעון - שהשיב פושעים לתורה ואומר משרים אהבון". ראו דברינו [תוכחת אוהב](#) על העדפת תוכחתו של משה שהם דברי אמת ובאים מאהבה, על פני ברכתו החלקקה של בלעם שבעצם ביקש לקלל. ראו תנחומא דברים, דברים רבה א ד, קהלת רבה א ז ועוד. אבל כאן, מוצעת שיטה שלישית, שיטת אהרון שאף פעם לא אמר לאיש או אישה: קלקת, סרחת (גם לא אמר טעית?). שיטת אהרון היא שיטת חיים של שלום. עוד על ההבדל בין משה לאהרון, כשכבר הגיעו הדברים לבית הדין, ראו הגמרא בסנהדרין ו ע"א: "רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: אסור לבצוע (לעשות פשרה), וכל הבצוע - הרי זה חוטא ... אלא: יקוב הדין את ההר, שנאמר: כי המשפט לאלהים הוא. וכן משה היה אומר: יקוב הדין את ההר. אבל אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, ומשים שלום בין אדם לחבירו, שנאמר: תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון". ועל [מות אהרון – התייר הגדול](#), ראו דברינו בפרשת חוקת.

²⁰ בכתוב מלא, ולא שלם בכתוב חסר שאז ניתן לומר אדם שלם ולא בעל מוס.

²¹ התשובה: שאמנם כתוב בספר התורה שלום עם וא"ו בכתוב מלא, אבל קוטעים את האות וא"ו (חולקים לשניים), כך שניתן לראות בה את המילה שלם. על אופן קטיעת הוא"ו, אם היא יותר למעלה כך שהחלק העליון נראה כמו יו"ד, או שהיא יותר למטה, כך שנראית כוא"ו עם רגל שבורה, נחלקו הראשונים ולהלכה יש שיטות סופרים שונות בעניין. לעניינינו, האם גם ברית השלום שנתנה לפנחס הייתה איפוא קטועה? האם קטיעה זו מסמלת את התדרדרות מעמד הכהונה בבית שני וסופה שנעלמה מהנהגת האומה? ולעניין עבודת כהן בעל מוס, למה לנו דרשה זו? הרי מקרא מפורש הוא שכהן בעל מוס פסול לעבודה! ראו ויקרא פרק כא פסוקים יז-כג. ראו תשובת תורה תמימה בפרשתנו במדבר פרק כה הערה כה שמסביר שכאן מדובר "בכהן שבשעה שקרב לעבודה לא ידע שהוא בעל מוס ורק בשעת עבודה נתודע לו זה, וזה יליף מפסוק שלפנינו בדרשה כשהוא שלם ולא כשהוא חסר". ואולי הוא"ו הקטיעה באה ללמד אדרבא, שלעבודות מסוימות כן מקבלים כהנים בעלי מוס (קטועים), ראו מסכת מידות פרק ב משנה ה, גמרא עירובין קה ע"א, יומא כג ע"ב, תענית כז ע"ב ועוד. וזה יביא אותנו לדרשה הבאה.

²² הקשר לנושא שלנו הוא בהמשך הדרשה, אך בקשנו להציג כאן את תחילתה של הדרשה שהיא דרשה ארץ-ישראלית קלאסית של חכם שבא למקום כלשהו ומוצא שהם קוראים בתורה בסדר מסוים (בארץ ישראל חלקו את התורה לסדרים ובמנהגים שונים בין מקום למקום). מן הסתם בקשו הקהל מהחכם שהזדמן למקומם שיפתח בדרשה מענייני הסדר והוא נענה לאתגר וכדרך הדרשנים פתח בפסוקים והותבים. אנחנו נמשיך בחלק של הדרשה שנוגע לעניינינו.

²³ כהן בעל מוס לא יכול לשרת, השלום כפי שראינו בגמרא קידושין, אבל יכול לאכול ולהתפרנס מקדשי המקדש את זה נלמד מהפסוק בתהלים ומהפסוק בתורה "והנותרת מן המנחה וכו'". יש כאן שתי דרשות לכאורה נפרדות, אבל גם חרוזות ומשורשרות וגם הפסוק במלאכי: "בריתי הייתה איתו החיים והשלום", תורם את שלו. הוא"ו נקטעה אבל לא נעלמה. אם נרחיק את בעלי המומים גם מאכילת הקדשים, התרומה ושאר מתנות כהונה, לא יהיה זה שלום אמיתי ולא שלום של חיים או חיים של שלום. ובאמת פסוק מפורש הוא בתורה עצמה ("דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן"). ראו פסוק כב באמצע פרשת בעלי המומים באמור: "לָחֶם אֱלֹהֵי מִקְדָּשֵׁי הַקְּדָשִׁים וּמִן הַקְּדָשִׁים יֹאכְלוּ". וראו עוד בגמרא בזבחים קב ע"א שמדובר לא רק בשותפות באכילה כי אם גם בחלוקה.

²⁴ פירוש תולדות יצחק לתורה נכתב ע"י ר' יצחק ב"ר יוסף קארו, דודו של מרן ר' יוסף קארו מחבר השולחן ערוך. נולד בטולדו (1458), נפטר (1535), כנראה בירושלים. הפרטים מתוך מאגר השו"ת של בר אילן. ראו [דפוס קדום של ספרו 'תולדות יצחק'](#).

ה).²⁵ ועתה בא פנחס שהוא משבט לוי ושבר האחוה שהרג לנשיא שמעון. אם כן, מכאן ואילך יהיה מלחמה גדולה בין שמעון ולוי.²⁶ לזה אמר: "הנני נותן לו את בריתי שלום". וזה טעם בריתי, שבין שמעון לוי היתה אֶחָתָם וחברתם ואהבתם גדולה מאד, עד שנראה כאלו ברית כרותה ביניהם.²⁷

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים: דברים אלה מוקדשים לזכרו של איש אהוב ויקר, תלמיד חכמים, יוצר וממציא וחלק רב לו בביטחון ישראל, איש משפחה ורעים להתרועע, ידיד וחבר אמת, ישראל משה שפירר, זכרונו לחיים שלום וברכה, בן שמחה מאיר והניה ז"ל. אשר בריתו החיים והשלום רבתה באיכותה, אך נגדעה באֶבָה וחסרה בכמותה.

²⁵ גם אחים לעצה להרוג את יוסף (בראשית רבה זז).

²⁶ היה חשש שבעקבות הריגת זמרי בידי פנחס, תפרוץ מלחמת שבטים בין שמעון ולוי.

²⁷ כבר עמדנו על הרעיון שבזנות בשטים נפרדו דרכיהם של שני האחים הקנאים, שעליהם אמר יעקב: "אָרוּר אֶפֶס כִּי עָז וְעִבְרָתָם כִּי קָשְׁתָה אֶחְלָקָם בְּיַעֲקֹב וְאֶפְיָצָם בְּיִשְׂרָאֵל" (בראשית מט ז), ראו דברינו [שמעון ולוי אחים](#) בפרשת ויחי וכן דברינו [שיטים של זנות](#) בפרשת בלק. השיא הוא כמובן הרג נשיא בית אב של שבט שמעון ע"י פנחס שהוא משבט לוי. בשכם קנאו שניהם "הכזונה ייעשה את אחותנו", ואילו כאן האחד הורג את השני בשל חטא הזנות שפשה בעם ישראל עצמו. ראו דברינו [בין זמרי ופנחס](#) בפרשה זו. ברכת "בריתי שלום" באה על מנת למנוע מלחמת אחים. וסוף דבר ששבט שמעון נבלע בשבט יהודה (וכך כנראה גם בנימין) ושבט לוי (חלקו לפחות) נספח למלכות יהודה. תחת כנפי יהודה חוסים שמעון ולוי עד היום.